

**BUYUK AJDODLARIMIZ BOSIB O'TGAN YO'L VA MILLIY SPORTIMIZ
TAMADDUNIGA QO'SHGAN ULKAN HISSASI HAQIDAGI FIKR-
MULOHAZALAR. KURASH SPORT TURINI RIVOJLANTIRISH**

Maqulov Shuxratjon Zokirovich

NamMQI "Jismoniy madaniyat" kafedrasi dotsenti

Ismoilov Farruh Ikromjon o'g'li

NamMQI "Qurilish" fakulteti 32-QHALTE-19 guruh talabasi

Annotatsiya: Maqolada o'zbek milliy kurashining dunyoga tanitish hamda ushbu qadriyatimiz bo'yicha mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ishlar, Buyuk ajdodlarimizdan meros qolgan kurash sportining boy an'analari va qadriyatlarini kelajak avlodlarga yetkazish, Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Kurash» milliy sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi (2. 10. 2017 yil), «Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori va Kurash milliy sport turini 2025 yilgacha yangi bosqichga olib chiqish kontsepsiyasi (4. 11 2020 yil PQ-4881) kabi qarorlarining mazmuni, xamda o'zbek kurashini boshlang'is o'rganuvchilarga beriladigan tavsiyalar haqidagi fikr mulohazalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Mardlik, jasurlik, vatanparvarlik, olijanoblik, kurash milliy sport turi, xalqaro musobaqa, turnir, harbiy va -jismoniy tayyorgarlik, Olimpiya o'yinlari, Qurolli Kuchlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar, Paxlavon Maxmud, murabbiy, kurash usullari, texnika, taktika.

Qadimiy qadriyatlarimiz, xususan mardlik, jasurlik, vatanparvarlik, gumanizm g'oyalarini o'zida mujassam etgan milliy sportimiz bo'lgan kurashni ommalashtirish, rivojlantirish va dunyoga tanitish hamda ushbu qadriyatimizni umumjahon durdonasiga aylantirish bugungi kunning dolzarb vazifasi hisoblanmoqda.

Buyuk ajdodlarimizdan meros qolgan kurash sportining boy an'analari va qadriyatlarini kelajak avlodlarga yetkazish, o'zbek sporti brendi nomi bilan kurashning jahon arenasidagi rolini oshirish, yoshlarning milliy sportga bo'lgan qiziqishlarini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish orqali ularda vatanparvarlik tuyg'usini yanada mustahkamlash, aholining barcha qatlamlari, ayniqsa, yoshlarning, shuningdek, jahon xalqlarining mazkur sport turi bilan shug'ullanishi uchun zarur nazariy bilim va shu sport turiga bo'lgan ijobiy fikrlarni shakllantirish Kurash milliy sport turini kelajagini belgilab beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 2 oktyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Kurash» milliy sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 4

noyabrda PQ-4881-sonli “Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini yanada oshirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi qarori va Kurash milliy sport turini 2025 yilgacha yangi bosqichga olib chiqish kontsepsiyasi kabi farmonlari mamlakatning kurash sport turining rivojlanishiga berilayotgan e’tiborning juda muhimligini ko’rsatmoqda.

Kurash haqidagi ilk ma’lumotlar Surxon va Zarafshon vohalari, Farg’ona vodiysi, Sarmishsoy daralarida aniqlangan tasviriy san’at namunalari aks etgan osoriyatlarda, qoyatoshlarda va g’orlarda uchraydi.

Mashhur antik tarixchi Gerodot o’zining “Tarix” asarida kurash qadimda yurtimiz hududida joylashgan xalqlar urf-odati va an’alarining bir qismi ekanligini ta’kidlab o’tgan.

Buyuk Sharq hakimi va ma’rifatparvari Abu Ali ibn Sino asarlarida kurash inson sog’lig’ini mustahkamlash usullaridan biri sifatida e’tirof etilgan.

Buyuk sarkarda sohibqiron Amir Temur davrida kurash askarlarning harbiy va jismoniy tayyorgarligini oshirishning asosiy usullaridan biri bo’lgan.

Pahlavon Mahmud, Jaloliddin Manguberdi, Darveshmuhammad singari bahodirlar kurashni butun dunyoga tanitishgan.

Kurash nafaqat sport turlaridan biri, shu bilan birga, milliy bayramlar va xalq sayillarining ajralmas qismi hisoblanadi.

“Kurash” so’zi “halol yo’l bilan g’alabaga erishish” ma’nosini anglatadi hamda o’zida-mardlik, kuchli iroda, halollik va raqibga nisbatan hurmatni aks ettiradi.

O’zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin kurash bo’yicha birinchi rasmiy turnir 1992 yil avgustda Shahrizabz shahrida o’tkazildi.

Bugungi kunga qadar dunyoning ko’plab mamlakatlarida kurash bo’yicha xalqaro turnirlar o’tkazildi. Yurtdoshlarimiz orasidan sportchilar kurash bo’yicha jahon, Osiyo chempionatlari va xalqaro turnirlarning g’olib va sovrindorlari bo’lgan.

Davlatimiz va Kurash xalqaro assotsiatsiyasining bevosita qo’llab-quvvatlashi natijasida “Kurash” xalqaro sport turi sifatida keng e’tirof etildi, “kurash”, “halol”, “ta’zim”, “to’xta” va “yonbosh” kabi atamalar esa xalqaro sport so’z va iboralari qatoridan mustahkam o’rin egalladi.

Kurash xalqaro assotsiatsiyasi va O’zbekiston Respublikasi tomonidan kurashni xalqaro sport musobaqalari va turnirlari dasturlariga, keyinchalik Olimpiya o’yinlari dasturiga kiritish bo’yicha faol ish olib borilmoqda.

Aholi, ayniqsa, voyaga yetmaganlar va yoshlar o’rtasida kurashni yanada rivojlantirish hamda ommalashtirish, o’sib kelayotgan avlodda milliy iftixor va vatanparvarlik tuyg’ularini mustahkamlash, shuningdek, jamiyatda sog’lom turmush tarzini targ’ib qilish va jahon sport maydonlarida yuqori natijalarga erishishni ta’minlash maqsadida O’zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan “Kurash” milliy sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi qaror qabul qilindi.

Qarorda “Kurash” milliy sport turini yanada rivojlantirish bo’yicha kompleks chora-tadbirlar dasturini ishlab chiqish va tasdiqlash nazarda tutildi.

Shuningdek, kurash bo’yicha respublika, xalqaro musobaqalar va turnirlarni doimiy asosda tashkil etish va o’tkazish, musobaqa va turnirlar ishtirokchilarining avtomatlashtirilgan ma’lumotlar bazasini joriy etish, “Kurash” yo’nalishida oliy va o’rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalariga qabul kvotalarini oshirish, ushbu sport turi bilan shug’ullanish uchun jahon standartlariga javob beradigan “yaktak” sport anjomlari va “kurash gilam”lari ishlab chiqarishni yo’lga qo’yish, kurashni ommalashtirish yuzasidan media-reja ishlab chiqish nazarda tutildi.

Mazkur choralar aholi, ayniqsa, yoshlar o’rtasida kurashni rivojlantirish va ommalashtirishga, sport anjomlari va inventarlarini tayyorlash sohasida mahalliy brendni yaratishga, O’zbekiston kurash federatsiyasi faoliyatining samaradorligini oshirishga qaratilgan.

O’zbekiston kurash federatsiyasining moddiy-texnika bazasini sezilarli mustahkamlash, kurash bo’yicha sportchilar va murabbiylarning ijtimoiy himoyasini oshirish imkonini beradigan qator imtiyozlar nazarda tutildi.

Kurash bo’yicha Osiyo o’yinlari, Osiyo va jahon chempionatlari, shuningdek, O’zbekiston birinchiligi g’oliblarini oliy ta’lim muassasalariga imtiyozli qabul qilish tartibi joriy etildi.

Jamoatchilik, ayniqsa, yoshlarni ushbu sport turiga keng jalb etish maqsadida O’zbekiston kurash federatsiyasi huzurida “Kurash” milliy sport turi markazi” nodavlat notijorat tashkilotini tashkil qilish nazarda tutildi.

Kurash xalqaro assotsiatsiyasi va O’zbekiston Respublikasi kurashni xalqaro sport musobaqalari va turnirlari dasturlariga, kelgusida esa Olimpiya o’yinlari dasturiga ham kiritish bo’yicha faol tadbirlarni amalga oshirmoqda.

Qurolli Kuchlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlarning jismoniy tayyorgarlik mashg’ulotlarida kurash hamda jangovar kurashni ustuvor sport turlari sifatida kiritish o’zbek yigitlarida kurash usullarini o’rgatish orqali xar-bir askarning o’z-o’zini ximoya qilish maxoratini oshirib boradi.

O’zbekiston Respublikasi Prezidentining mazkur qarorini amalga oshirish “Kurash” milliy sport turini butun dunyoda yanada rivojlantirish va ommalashtirish, jamiyatda sog’lom turmush tarzini targ’ib qilish, yoshlarni vatanparvarlik, milliy g’urur va Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash, o’sib kelayotgan avlodda mardlik, kuchli iroda, olijanoblik va raqibga hurmat kabi sifatlarni shakllantirishga kuchli turtki bo’lib xizmat qiladi.

Murabbiy oldida bir qator hal qilinmagan o’quv muammolari turibdi. Masalan, qo’llar texnikada qanday va nima uchun ishlashi kerak, qo’llarning ishi oyoqlarga qanday bog’liq, burilishlar qanday amalga oshiriladi, o’qitishni qaerdan boshlash kerak, texnikani o’rgatishdan oldin tayyorgarlik qanday bo’ladi, qanday texnikalar tashqarida

maktab va ular qanday xarakterli ekanligi, texnikaning qo'lga olinishiga bog'liqligi, kurashning texnik harakatlari qanday tasniflanadi, ulotqirishga tayyorgarlik qanday amalga oshiriladi, texnik harakatlar kombinatsiyasi uchun nima asos bo'ladi, ulotqirishni qanday kuchaytirish kerak va boshqalar boshqa masalalar. Bitta kitobda barcha savollarga javob bera olaman deb o'ylash bema'nilik bo'lar edi, ammo biz ularning ayrimlariga kurash texnikasi bo'yicha javob berishga harakat qilamiz.

Inson hayotida bir necha marta o'qish, yozish, hisoblash va hokazolarni o'rgatishning hojati yo'q, demak, kurash texnikasini o'rgatishda ham shunday bo'lishi kerak. Maktabning yuqori sinflarida o'qituvchi boshlang'ich sinflarda olgan bilimlari asosida o'quvchining bilimlarini kengaytiradi. Va kurashda, agar besh yoki olti yillik mashg'ulotlardan so'ng talaba boshqa murabbiyga yetib borsa, ular yana uni o'rgata boshlaydilar: ikkala qo'l ham unchalik emas, oyoqlar ham shunday emas va umuman hammasi unday emas. Bu har bir murabbiy kurash texnikasi asoslarini puxta tushunmasligi va etakchi kurashchilar yoki yetakchilarning ideal uslublarini yodda tutgan holda ularni baholashi sababli sodir bo'ladi. Bu uning shogirdlariga o'rgatmoqchi bo'lgan narsa. Vaqt o'tishi bilan rahbarlar o'zgarganda, murabbiylarning g'oyalari ham o'zgarib boradi.

Mamlakatimizda ko'pincha yaxshi natijalarga o'zlarining maxsus texnikalarini qanday qilishni biladigan asl kurashchilar erishadilar. Va an'anaviy kurash maktabning eng yaxshi vakillarini mag'lub etish uchun siz ularga tegishli bo'lgan hamma narsani, shuningdek, bizning shaxsiyatimiz va xarakterimizni bilishingiz va bajarishingiz kerak. Ayni paytda biz xarakter va o'ziga xoslik uchun kurashmoqdamiz.

Uzluksiz mashg'ulotlar bilan texnik harakatlar (texnikalar) jiddiy xatolar bilan o'rganiladi va texnikani o'zlashtirish jarayoni ko'p yillar davom etadi. Keyinchalik sifatsiz texnik ko'nikmalarimizni birinchi navbatda kuch-quvvat mashqlari bilan qoplashimiz kerak, ammo bu cheksiz emas, texnik mahorat bo'yicha takomillashtirish cheklanmagan.

Kurash xaqida barchaning o'z fikri bor. Mamlakatizda erkin va yunon kurash maktablari yaxshi rivojlangan. Ko'plab kurashchilar ushbu turlardan kurashga o'tishdi va o'zlarining o'ziga xosliklari tufayli kurash sport turida ham g'alabalarga erishdilar. Eng katta muammo shundaki, biz bunday sportchilarga milliy kurashimizning asl mohiyatini tushuntirmasdan kurashchilarimizni tayyorlashda ma'lum yo'nalishlarni yaratishimiz zarur.

Ma'lumki, xalqaro toifadagi kurashchilarning mahoratiga ko'plab omillar ta'sir qiladi, ammo eng muhim poydevor o'smirlik davrida qo'yiladigan texnik va taktik tayyorgarlik. Voyaga yetgan sportchida, ko'pincha, murabbiylarning barcha harakatlariga qaramay, texnik tayyorgarlikdagi bo'shliqlarni to'liq bartaraf etish mumkin emas.

Kurash O'zbekistonda paydo bo'lganligi sababli va aynan o'zbek maktablarida bu

kurashning eng ko'zga ko'ringan kurashning o'ziga xos kiyimi (yaxtak)laridagi taniqli kurashchilari sababli, kurashga chetdan qaranlarda savol tug'ilishi mumkin, ular kurashni qanday qarashadi? O'zbek polvonlarining texnik mahoratini kuzatib, ular yuqori darajadagi kurashchilarni tayyorlashning uyg'un tizimiga ega deb taxmin qilish mumkin. O'zlarining ishlarida bularning barchasi kurash taktikasi asosidagi fikrlash shakllarini belgilashini hisobga olgan holda insoniyat rivojlanish qonunlariga, ikkita tirik tizimning harakatlanish va o'zaro ta'sir qonunlariga asoslangan juda ko'p turli xil ilmiy asoslangan tavsiyalardan foydalanadilar. Ushbu maqolaning maqsadi - boshlang'ich murabbiy va shogirdga kurashda dastlabki mashg'ulotlarda yordam berish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 2 oktyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Kurash» milliy sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 4 noyabrdagi PQ-4881-sonli «Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori.